

Vaha 'iso kivi' Viron paikannimissä

Hampurin yliopiston professori PAUL JOHANSEN kirjoittaa toimitukselle 30. 10. 1956:

»Väga austatud härra toimetaja! Vahest oleks võimalik, et Teie — või mõni Teie lugupeetud ajakirja lugeja — saaksite mulle anda vastust ühe küsimuse peale. Leidsin nimelt, et sageli Eesti rajaürikutes keskajal ja hiljem piirikivid kannavad samasugust lõppsilpi, näiteks: 1359 (Ö. E. S.:i aastar. 1930, lk. 17) »wante to deme stene, de ghenomet is Nachkewa»; 1414 (Stockh. RA) »up einen steen, heth Leckewa»; 1417 Tartu KA) Stein »Surwa»; 1647 (Estl. Brieflade II, 601) »dem grossen Stein Kuckerwah». Lauri Kettunen, Etymologische Untersuchungen über estnische Ortsnamen, Helsinki 1955, lk. 260 mainib Kuusalu rannal: Kudova kivi, Painuva kivi, Lantva kivid, ei tea aga lõppsilbile tähendust anda ja lisab juurde: »undeutlich». — Selge igatahes on, et kivide nimed kõik on seotud lõppsilbiga *-va*. Mis võiks selle silbi tähendus olla? On see seletatav mõne teise soome-ugri keele kaudu? Vastuse eest oleksin tänulik.»

Näyttää ilmeiseltä, että puheena-oleva lopputavu *-va* on yhdistettävä siihen suomen substantiiviin *vaha*, jonka Ganander sanakirjassaan selittää 'en stor steenklippa, steenhäll', 'petra' ja joka 1642-v:n raamatun-suomennoksessa esiintyy esim. Jobin kirjassa 14:18: »Vuori caatu ja cato, ja vaha siirty siastans» (nykyisin: »Mutta vuorikin vyöryy ja hajoaa,

ja kallio siirtyy sijaltansa»). On luonnollista, että tuollainen iso, jääkauden aikainen siirtolohkare on ollut omiaan rajamerkiksi ja että sitä tarkoittava kielen sana siksi on yleisesti kiintynyt paikannimiin. Suomen *vaha*-nimistöä on esitellyt Viljo Nissilä teoksessaan Vuoksen paikannimistö I (SKS:n toim. 214, Helsinki 1939, sub voce Vahanranta, s. 92—94). Lisättäköön, että suomessakin *vaha*-loppuinen paikannimi on ainakin yhdessä tietyssä tapauksessa supistunut pelkästään *-valoppuiseksi*. Hyvinkään seudulla on paikannimi *Kiljavan nummi*, joka Aleksis Kiven Seitsemästä veljeksestä on tullut yleisesti tunnetuksi. E. A. Saari-maa mainitsee Selityksissä Aleksis Kiven teoksiin (2. painos, 1929 s. 35), että *Kiljavan kivi* on »rajakivi samoilla seuduilla». Arkkitehti Väinö Vähäkallio on minulle suullisesti ilmoittanut, että paikkakunnan vanhan väestön murteessa nimi ääntyy *Kiljavaan* nummi ja että vanhoissa kartoissa nimi esiintyy kirjoitusasussa *Kiljavaha*. Ei erehtyne, jos olettaa, että nimen varhaisempi asu on ollut *Kiljanvaha* ja että se alkuaan on tarkoittanut *kiljan*, ehkä jonkin mytologisen olennon (heittämäksi kuviteltua?) kiveä (vrt. Sanastaja n:o 11, 1932, s. 6). Prof. Johansenin mainitsema viron *Kuckerwah* voi olla niinkään mytologisperäinen nimi; vrt. Turun seudun *Kukkarokiveä*, johon liittyvä jättiläistarina on koko Suomen kansalle tuttu Topeliuksen Maamme kirjasta. *Surwa* arvatenkin <*suurivaha*.

LAURI HAKULINEN